

ОЦІНКА НЕСТАБІЛЬНОСТІ МАКРОСЕРЕДОВИЩА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

О. М. Михайленко

Роздрібна торгівля є важливою складовою внутрішнього ринку, якій належить значна роль у формуванні економічного потенціалу країни та забезпеченні якості життя населення. Фундаментальні економічні й соціальні трансформації, які відбуваються в Україні з 90-х рр. ХХ ст., суттєвим чином вплинули на її розвиток. Структурні та функціональні перетворення в роздрібній торгівлі зумовлені як особливостями власного розвитку, так і загальносвітовими, національними і регіональними тенденціями. Дослідженню трансформаційних процесів торговельній сфері України присвячені праці багатьох вітчизняних учених, зокрема В. Апопії, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, Н. Голошубової, Л. Омелянович, М. Чехунова та ін.

Сучасний період розвитку сфери торгівлі характеризується суперечливими процесами, що відбуваються під дією як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які мають неоднакову силу впливу. Трансформаційні процеси, що протікають в економіці країни, впливають на нестабільність зовнішнього середовища, в якому функціонують суб'єкти сфери торгівлі, що посилює складність їх адаптації до змінюваних умов.

Результативність адаптації підприємства зумовлена рівнем невизначеності зовнішнього середовища, який залежить від об'єктивних ознак його нестабільності й індивідуальної здатності щодо їх пізнання з урахуванням суб'єктивних аналітико-інформаційних і аналітико-прогностичних можливостей. Ознаками нестабільності середовища є варіативність, динамічність і флуентність змін, які визначають межі відхилень, швидкість і плавність значимих для підприємства зовнішніх процесів [1].

Оцінку нестабільності макросередовища, в якому функціонують підприємства роздрібної торгівлі, ми провели через визначення коефіцієнтів динамічності, дефлуентності та варіативності.

Основними показниками, які характеризують макросередовище роздрібної торгівлі, ми обрали темпи змін валового внутрішнього продукту, споживчих цін, реальних доходів населення, реальної заробітної плати, виробництва товарів (табл. 1).

Динамічність середовища характеризується коливанням його основних показників від їх середнього значення (табл. 2).

Коефіцієнт динамічності визначається за формулою:

$$K_{\text{дин}} = |\Delta I_{ij}| : \Delta I_i, \quad (1)$$

де $|\Delta I_{ij}|$ – абсолютна величина відхилення ланцюгового індексу i -го показника j -го року від попереднього;

ΔI_i – середнє значення відхилення ланцюгового індексу i -го показника за досліджуваний період [1].

Розраховані показники свідчать, що найбільшою динамічністю макросередовище роздрібної торгівлі характеризувалося у 2004 р., посилення динамічності позначилося у 2009 р. Найбільш динамічними показниками за досліджуваний період виявились індекси споживчих цін і реальної заробітної плати населення.

Коефіцієнт дефлуентності відображає ступінь поширення стрибкоподібних змін у досліджуваному середовищі (табл. 3).

Коефіцієнт дефлуентності визначено за формулою:

Таблиця 1

Ланцюгові індекси показників макросередовища роздрібної торгівлі України у 1996–2009 рр.

Показник	Рік														Середньо-річний Темп змін
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
	Індекс ВВП	0,900	0,970	0,981	0,998	1,059	1,092	1,052	1,096	1,121	1,024	1,071	1,076	1,021	
Індекс споживчих цін	1,397	1,101	1,200	1,192	1,258	1,061	0,994	1,082	1,123	1,103	1,116	1,166	1,223	1,149	
Індекс реальних грошових доходів	0,878	1,027	1,024	0,993	1,041	1,100	1,180	1,091	1,196	1,239	1,134	1,128	1,076	0,915	
Індекс реальної заробітної плати	0,966	0,966	0,962	0,911	0,991	1,193	1,182	1,152	1,238	1,203	1,191	1,125	1,063	0,908	
Індекс обсягу промислової продукції	0,949	0,997	0,990	1,043	1,132	1,142	1,070	1,158	1,125	1,053	1,062	1,102	0,969	0,781	
Індекс продукції сільського господарства	0,905	0,982	0,904	0,931	1,098	1,102	1,019	0,898	1,191	1,000	1,004	0,943	1,173	1,001	

Таблиця 2

Розрахунок коефіцієнта динамічності змін макросередовища роздрібної торгівлі України у 1996–2009 рр.

Показник	Абсолютне відхилення ланцюгових індексів														Середнє значення	Коефіцієнт динамічності
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009		
	Індекс ВВП	0,100	0,030	0,019	0,002	0,059	0,092	0,096	0,121	0,024	0,071	0,076	0,021	0,151		
Індекс споживчих цін	0,397	0,101	0,200	0,192	0,258	0,061	0,082	0,123	0,103	0,116	0,166	0,223	0,123	0,154		
Індекс реальних грошових доходів	0,122	0,027	0,024	0,007	0,041	0,100	0,091	0,196	0,239	0,134	0,128	0,076	0,085	0,104		
Індекс реальної заробітної плати	0,034	0,034	0,038	0,089	0,009	0,193	0,152	0,238	0,203	0,191	0,125	0,063	0,092	0,117		
Індекс обсягу промислової продукції	0,051	0,003	0,010	0,043	0,132	0,142	0,158	0,125	0,053	0,062	0,102	0,031	0,219	0,086		
Індекс продукції сільського господарства	0,095	0,018	0,096	0,069	0,098	0,102	0,102	0,191	0,000	0,004	0,057	0,173	0,001	0,073		
Середнє значення	0,133	0,036	0,065	0,100	0,115	0,085	0,114	0,166	0,104	0,096	0,109	0,098	0,112	0,100		
Коефіцієнт динамічності	1,334	0,356	0,646	0,671	0,997	1,152	1,137	1,660	1,039	0,965	1,092	0,980	1,120	0,734		

Таблиця 3

Розрахунок коефіцієнту дефлуентності змін макросередовища роздрібної торгівлі України у 1996-2009 рр.

Показники	Абсолютне відхилення ланцюгових індексів від середньорічного значення												Середнє значення	Коефіцієнт дефлуентності		
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007			2008	2009
Індекс ВВП	0,131	0,061	0,050	0,033	0,028	0,061	0,021	0,065	0,090	0,007	0,040	0,041	0,013	0,170	0,060	0,759
Індекс споживчих цін	0,254	0,042	0,057	0,049	0,115	0,082	0,149	0,061	0,020	0,040	0,027	0,021	0,072	0,026	0,074	0,936
Індекс реальних грошових доходів	0,199	0,050	0,053	0,084	0,036	0,023	0,103	0,014	0,119	0,162	0,057	0,046	0,005	0,153	0,081	1,025
Індекс реальної заробітної плати	0,114	0,114	0,118	0,169	0,089	0,113	0,102	0,072	0,158	0,123	0,111	0,041	0,019	0,161	0,108	1,377
Індекс обсягу промислової продукції	0,115	0,067	0,074	0,021	0,068	0,078	0,006	0,094	0,061	0,011	0,002	0,035	0,090	0,255	0,075	0,959
Індекс продукції сільського господарства	0,094	0,017	0,095	0,068	0,099	0,103	0,020	0,101	0,192	0,001	0,005	0,051	0,166	0,006	0,074	0,945
Середнє значення	0,151	0,059	0,074	0,071	0,073	0,077	0,067	0,068	0,107	0,057	0,040	0,039	0,061	0,129	0,079	
Коефіцієнт дефлуентності	1,797	0,646	0,824	0,804	0,934	1,097	0,972	1,017	1,478	0,803	0,638	0,676	0,683	1,632		

Таблиця 4

Розрахунок коефіцієнта варіації змін макросередовища роздрібної торгівлі України у 1996–2009 рр.

Показник	Ланцюгові індекси												Середнє значення	Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації		
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007				2008	2009
Індекс ВВП	0,900	0,970	0,981	0,998	1,059	1,092	1,052	1,096	1,121	1,024	1,071	1,076	1,021	0,849	0,077	1,019	0,076
Індекс споживчих цін	1,397	1,101	1,200	1,192	1,258	1,061	0,994	1,082	1,123	1,103	1,116	1,166	1,223	1,123	0,099	1,149	0,086
Індекс реальних грошових доходів	0,878	1,027	1,024	0,993	1,041	1,100	1,180	1,091	1,196	1,239	1,134	1,128	1,076	0,915	0,103	1,068	0,096
Індекс реальної заробітної плати	0,966	0,966	0,962	0,911	0,991	1,193	1,182	1,152	1,238	1,203	1,191	1,125	1,063	0,908	0,120	1,069	0,113
Індекс обсягу промислової продукції	0,949	0,997	0,990	1,043	1,132	1,142	1,070	1,158	1,125	1,053	1,062	1,102	0,969	0,781	0,100	1,036	0,097
Індекс продукції сільського господарства	0,905	0,982	0,904	0,931	1,098	1,102	1,019	0,898	1,191	1,000	1,004	0,943	1,173	1,001	0,097	1,007	0,096
Середнє значення	0,198	0,051	0,101	0,101	0,093	0,046	0,080	0,095	0,050	0,098	0,065	0,078	0,095	0,120			
Стандартне відхилення	0,985	1,006	1,006	1,007	1,093	1,114	1,080	1,076	1,165	1,100	1,095	1,088	1,084	0,923			
Коефіцієнт варіації	0,201	0,051	0,100	0,100	0,085	0,041	0,074	0,088	0,043	0,089	0,059	0,072	0,087	0,130			

$$K_{\text{дфл}} = \left| \Delta Y_{ij} \right| : \Delta I_i, \quad (2)$$

де $\left| \Delta Y_{ij} \right|$ – абсолютна величина відхилення ланцюгового індексу i -го показника j -го року від середньорічного за досліджуваний період;

ΔI_i – середнє значення відхилення ланцюгового індексу i -го показника за досліджуваний період [1].

Розраховані показники свідчать про існування більш плавних змін у макросередовищі роздрібної торгівлі у 1997–2003 рр. та 2005–2008 рр., а у 2004 р. та у 2009 р. зміни мали більш різкий характер. Найбільш різкі зміни за досліджуваний період були характерні для змін обсягу реальної заробітної плати.

Ступінь відхилення фактичних значень показників від середньої величини характеризує коефіцієнт варіації (табл. 4).

Результати розрахунків свідчать про суттєву варіативність у змінах досліджуваних показників. Найбільш помітна варіація темпів змін показників макросередовища роздрібної торгівлі виявлена у 1996 р., посилення варіативності спостерігалось у 1998–2000 рр., 2005 р. і у 2007–2008 рр. У 2009 р. варіативність змін показників макросередовища торговельної сфери виявилася найбільшою за останні 12 років.

Як показали результати розрахунків, загальний коефіцієнт нестабільності макросередовища роздрібної торгівлі мав тенденцію до зниження та протягом 1997–2008 рр. мав незначні коливання, але у 2009 р. спостерігалось значне посилення нестабільності середовища, яке позначилося на нестабільності змін у його окремих сегментах.

Таблиця 5

Розрахунок загального коефіцієнта нестабільності змін макросередовища роздрібної торгівлі України у 1996–2009 рр.

Рік	Коефіцієнт динамічності	Коефіцієнт дефлуентності	Коефіцієнт варіації	Загальний коефіцієнт нестабільності
1996	1,334	1,797	0,201	0,784
1997	0,356	0,646	0,051	0,227
1998	0,646	0,824	0,100	0,376
1999	0,671	0,804	0,100	0,378
2000	0,997	0,934	0,085	0,429
2001	1,152	1,097	0,041	0,373
2002	0,850	0,972	0,074	0,394
2003	1,137	1,017	0,088	0,467
2004	1,660	1,478	0,043	0,472
2005	1,039	0,803	0,089	0,420
2006	0,965	0,638	0,059	0,331
2007	1,092	0,676	0,072	0,376
2008	0,980	0,683	0,087	0,388
2009	1,120	1,632	0,130	0,619

Загальний коефіцієнт нестабільності змін в основних сегментах макросередовища торговельної сфери України, який ми розраховали, свідчить, що найбільшою нестабільністю за досліджуваний період характеризувались зміни споживчих цін, реальної заробітної плати та реальних грошових доходів населення (табл. 6).

Таким чином, нестабільність макросередовища має суттєвий вплив на функціонування роздрібних торговельних підприємств, який виражається у проблемах формування товарної пропозиції та платоспроможного попиту населення. Отримані результати дослідження є підґрунтям для подальших розробок щодо визначення важелів активізації роздрібної торгівлі й адаптації торговельних

суб'єктів до об'єктивно нових умов господарювання з урахуванням можливостей і потреб національної економіки та вимог вітчизняного споживача.

Таблиця 6

Розрахунок загального коефіцієнту нестабільності змін в основних сегментах макросередовища роздрібної торгівлі України у 1996–2009 рр.

Показник	Коефіцієнт динамічності	Коефіцієнт дефлуентності	Коефіцієнт варіації	Загальний коефіцієнт нестабільності
Індекс ВВП	0,654	0,759	0,076	0,335
Індекс споживчих цін	1,539	0,936	0,086	0,498
Індекс реальних грошових доходів	1,038	1,025	0,096	0,467
Індекс реальної заробітної плати	1,176	1,377	0,113	0,567
Індекс обсягу промислової продукції	0,859	0,959	0,097	0,430
Індекс продукції сільського господарства	0,734	0,945	0,096	0,406

ЛІТЕРАТУРА

1. Смолін І. В. Система стратегічного планування розвитку підприємства: дис. ... д-ра екон. наук : 08.06.01 / Ігор Валентинович Смолін. – К., 2005. – 415 с.
2. Статистичний щорічник України за 2009 р. / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – 567 с.
3. Роздрібна торгівля України у 2009 році. Статистичний збірник / [під заг. кер. В. О. Піщейка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – 173 с.

УДК 331.2

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

О. С. Крючко

В умовах ринкової трансформації національної економіки вирішальним чинником стабільного й ефективного розвитку є високоякісний менеджмент в цілому, управління персоналом зокрема, основною складовою якого являється кадрова політика підприємства.

Діяльність в умовах конкуренції, ризику, господарської самостійності вимагає від підприємств торгівлі все більшої уваги до питань формування кадрової політики, оскільки від цього залежить відтворення робочої сили,

фінансові результати підприємства в цілому. Кадрова політика є основою ефективною діяльності підприємства, основним резервом підвищення його прибутковості та конкурентоспроможності. Лозунг «кадри вирішують усе» в сучасних умовах є не тільки актуальним, але й необхідним для конкурентоспроможного стану та розвитку підприємств торгівлі.

Українські вчені В. В. Близнюк, Д. П. Богиня, О. А. Грішнова, О. В. Крушельницька, Л. С. Лісогор, Д. П. Мельничук, І. Л. Петрова